

справ України, Міністерства фінансів України, Адміністрації Державної прикордонної служби України, Головного управління державної служби України від 05 липня 2011 року № 330/151/809/434/146. URL: <http://surl.li/jtvr1w>

2. Про протидію торгівлі людьми : Закон України від 20 вересня 2011 року № 3739-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3739-17#Text>

3. Про біженців та осіб, які потребують додаткового або тимчасового захисту : Закон України від 08 липня 2011 року № 3671-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3671-17#Text>

4. Відвідування спеціального приміщення відділення інспекторів прикордонної служби «Оноківці» 94 прикордонного загону Західного регіонального управління ДПСУ / Омбудсман України. Офіційний вебсайт. 14 лютого 2024 року. URL: <http://surl.li/srlxq>.

5. Типові посадові обов'язки психолога установи виконання покарань та слідчого ізолятора, затверджені наказом Міністерства юстиції України від 04 листопада 2013 року № 1866/24398. URL: <http://surl.li/inrclz>.

6. План з реалізації Національної стратегії у сфері прав людини на 2021–2023 роки, затверджений розпорядженням Кабінету Міністрів України від 23 червня 2021 року № 756-р. URL: <http://surl.li/aagip>

7. Проєкт «Custody Records» в Нацполіції – успішний механізм захисту прав людини / Офіційний вебпортал Національної поліції України. 24 січня 2024 року. URL: <http://surl.li/srlzp>

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-501-6-81>

ЗАЛУЧЕННЯ ВЕТЕРАНІВ ВІЙНИ ДО ДЕРЖАВНОЇ СЛУЖБИ: ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД ТА ЙОГО ЗНАЧЕННЯ ДЛЯ УКРАЇНИ

Федчишин Сергій Анатолійович

доктор юридичних наук, професор,

професор кафедри адміністративного права,

Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого

м. Харків, Україна

Відповідно до Розпорядження Кабінету Міністрів України «Про схвалення Стратегії ветеранської політики на період до 2030 року та затвердження операційного плану заходів з її реалізації у 2024-2027 роках» від 29.11.2024 р. політика відносно ветеранів у цивільному житті визнається складовою ветеранської політики, а забезпечення працевлаштування та освіти ветеранів визначається як

одна із операційних цілей [1]. При цьому, в умовах реалізації проголошеного курсу на залучення ветеранів війни до державної служби в Україні важливого значення набуває дослідження зарубіжного досвіду у цій сфері, вивчення передових практик та підходів стосовно гарантій для ветеранів тощо.

Так, у 2020 р. у *Великій Британії* був затверджений План дій щодо реалізації Ветеранської стратегії, котрий передбачив запровадження ініціативи «Цивільна служба – чудове місцем для працевлаштування ветеранів». Цивільна служба позиціонується урядом як найбільш інклюзивний роботодавець у Великій Британії. Уряд реалізує курс на максимальну підтримку та забезпечення визнання заслуг ветеранів, що передбачає їх працевлаштування, адаптацію та перехід від військової служби до цивільної роботи. Поряд з іншим, урядова ініціатива передбачає спрощення доступу ветеранів до цивільної служби. Таке спрощення полягає в тому, що ветеран, який відповідає мінімальним вимогам до певної посади цивільної служби, одразу переходить до наступного етапу відбору – найчастіше, співбесіди. Правом на участь в ініціативі наділяються ветерани, котрі відповідають у сукупності таким умовам: а) прослужили щонайменше один рік у Збройних силах Її Величності (на постійній або резервній службі), включаючи час, витрачений на підготовку; б) перебували на етапі переходу з військової служби або вже залишили Збройні сили Її Величності; в) не є діючими цивільними службовцями або працівниками державних органів, акредитованих Комісією державної служби. Для участі в ініціативі немає обмежень стосовно часу, який минув після звільнення зі Збройних сил Її Величності. Вважається, що ветерани приносять із собою унікальні навички, вміння та досвід, а також багато цінностей, на яких традиційно ґрунтується цивільна служба: служіння суспільству, командна робота, інклюзивність, креативність та цілеспрямованість [8].

У *Канаді* пільги для ветеранів у працевлаштуванні на цивільну службу були врегульовані після закінчення Другої світової війни та розглядалися як вдячність держави ветеранам за їх службу [6, с. 601]. У Законі Канади «Про зайнятість на публічній службі» (Public Service Employment Act) від 07.11.2003 р. закріплено, що при зовнішньому процесі призначення з оголошенням вакансії пріоритет перед іншими кандидатами стосовно призначення має, зокрема: а) особа, яка отримує пенсію через службу на війні; б) ветеран або дружина чи чоловік померлого ветерана (п. 39 «Переваги, пріоритети, права») [2]. Водночас, реалізувати відповідне право може той ветеран, котрий відповідає у сукупності таким умовам: а) був звільнений з честю з Канадських збройних сил після щонайменше 3 років служби; б) був звільнений з Канадських збройних сил протягом останніх 5 років; в) не є неперервним (постійним) цивільним службовцем [2].

Чи не найбільшого розвитку система преференцій для ветеранів війни при вступі на цивільну службу отримала у США. Привертає увагу, що переваги (преференції) для звільнених військовослужбовців при вступі на цивільну службу були запроваджені у США ще у кінці XIX ст. Зокрема, Закон Пенделтона (Pendleton Act) від 1883 р. вже встановлював преференції при зайнятті посад цивільної служби для «тих, хто з честю був звільнений з військової або морської служби» [9, с. 1]. Переваги, які надаються особі внаслідок військової служби, часто мають додаткові вимоги або обмеження, окрім статусу «ветерана». Деякі преференції при наймі ветеранів вимагають, щоб ветеран мав певний період вислуги. Інші залежать від розміру вкладу (заслуги), принесених ветераном у служінні нації. Крім того, за певних умов перевага, отримана ветераном, може бути використана іншою особою, крім ветерана, наприклад чоловіком/дружиною, вдовою (вдовою) або матір'ю. Таким чином, термін «преференційне право» не є тотожним терміну «преференційне право ветерана». Ветеран не має «преференційного права», якщо він або вона не вийшов у відставку в званні нижче майора або його еквівалента – за винятком тих, хто є особами з інвалідністю.

За сучасних умов у США передбачаються такі види преференцій для ветеранів:

1) *преференції в оцінюванні (Preference in certification)* – додаткові бали до загального рейтингу ветерана за результатами складення іспиту при вступі на цивільну службу (додаткові 5 або 10 балів залежно від наявності у ветерана інвалідності та інших чинників). Особливістю є те, що преференція гарантується не лише для ветерана з інвалідністю, а й для його дружини або чоловіка, якщо такий ветеран не зміг претендувати на будь-яке призначення на цивільній службі, тощо. Особа отримує перевагу у формі додаткових балів лише після того, коли буде встановлено, що він/вона відповідає мінімальним вимогам до посади [7, с. 816];

2) *преференція щодо переважного права на призначення* – окрім нарахування 10 додаткових балів, мінімально кваліфікований ветеран зі встановленою інвалідністю («compensable service-connected disability of 10 percent or more») автоматично розміщувався на початку списку кандидатів на вступ, навіть якщо інші кандидати отримали значно вищі бали після додавання 10 додаткових балів;

3) *преференція стосовно позаконкурсного призначення (Preference in appointment, Veterans Recruitment Appointment, VRA)*. Призначення за програмою набору ветеранів (VRA) – це встановлене законом право агентств на прийняття на службу осіб, що дає можливість призначати кваліфікованих ветеранів без конкурсу на посади будь-якого рівня, до GS-11 або його еквівалента. Після завершення випробувального терміну ветеран має право на переведення до конкурентної служби. Однак, слід підкреслити, що це лише опція (можливість), яку агентство може

використовувати на власний розсуд. Крім того, правом на позаконкурсне призначення на посаду наділяється також ветеран з інвалідністю, котрий успішно завершив курс навчання відносно відповідної посади. Згодом такий ветеран може бути переведений на конкурентну службу [3; 9].

Республіка Корея також має досвід встановлення пільг для ветеранів війни при вступі на цивільну службу. Вперше такі пільги були запроваджені Законом Кореї «Про працевлаштування ветеранів» від 31.03.1961 р., а їх система у процесі розвитку отримували низку модифікацій. На шляху розвитку такої системи мав місце досвід встановлення: а) обов'язкової 5% квоти для працевлаштування у цивільній службі ветеранів з інвалідністю та членів їхніх сімей; б) додаткових балів у розмірі 3% або 5% при складенні іспиту («система додаткових балів») та ін. [5].

Пільги для ветеранів війни при вступі на державну службу гарантуються законодавством *Китайської Народної Республіки* (далі – КНР). У ст. 42 Закону КНР «Про захист військовослужбовців у відставці» (《中华人民共和国退役军人保障法》) від 11.11.2020 р. закріплено, що державні органи, установи, підприємства (у тому числі державної форми власності) при прийнятті військовослужбовців у відставці на роботу можуть пом'якшувати вимоги до віку і освіти та надавати перевагу військовослужбовцям у відставці за однакових умов. При цьому, пріоритет надається працевлаштуванню таких категорій військовослужбовців: 1) ветеранів, які брали участь у бойових діях; 2) сержантському складу у відставці, за умови проходження служби під час командування дивізіями, бригадами, полками та батальйонами у бойових частинах; 3) військовослужбовцям у відставці, що належать до категорії дітей героїв або мучеників; 4) військовослужбовцям у відставці, які тривалий час проходили службу у важкодоступних і віддалених регіонах або на спеціальних посадах (ст. 25 Закону КНР «Про захист військовослужбовців у відставці» (《中华人民共和国退役军人保障法》) від 11.11.2020 р. [4]).

Підсумовуючи, варто підкреслити, що вищенаведений зарубіжний досвід стосовно встановлення пільг для ветеранів при вступі на державну службу неодмінно має бути врахований при розробці законодавчих ініціатив, які за сучасних умов мають місце щодо відновлення конкурсів при вступі на державну службу в Україні.

Література:

1. Про схвалення Стратегії ветеранської політики на період до 2030 року та затвердження операційного плану заходів з її реалізації у

2024-2027 роках: розпорядження Кабінету Міністрів України від 29.11.2024 р. № 1209-р. *Офіційний вісник України*. 2025. № 1. Ст. 64.

2. Public Service Employment Act of Canada, dated 07.11.2003, S.C. 2003, с. 22, ss. 12, 13. URL: <https://laws-lois.justice.gc.ca/PDF/P-33.01.pdf> (дата звернення: 03.04.2025).

3. U.S. Code. § 2108 – Veteran; disabled veteran; preference eligible. § 3309 –Preference eligibles; examinations; additional points for. § 3313 – Competitive service; registers of eligibles. URL: <https://uscode.house.gov/view.xhtml?req=granuleid:USC-1999-title5-section2108&num=0&edition=1999> (дата звернення: 03.04.2025).

4. 中华人民共和国退役军人保障法 . 11.11.2020. URL: https://www.mva.gov.cn/gongkai/zfxxgkpt/fdzdgknr/fgzc/202112/t20211224_54637.html (дата звернення: 03.04.2025).

5. Cho Joo-hyun. Veterans Extra Point System and Gender Politics: From the Perspective of Capabilities Approach. *The Review of Korean Studies*. 2002. Vol. 5. No. 2. pp. 45-71.

6. Gordon H. Josie. Administration of the Veterans' Preference in the Canadian Civil Service. *The Canadian Journal of Economics and Political Science*. 1945. Vol. 11. No. 4. pp. 601-611.

7. Keith S. Marlowe. Carter v. City of Philadelphia: Veterans May Have Won a Battle on Veterans' Preference in Promotions, But Have They Won the War ? *Dickinson Law Review*. 1995. Vol. 99. P. 807-834.

8. Making the Civil Service a Great Place to Work for Veterans. United Kingdom.

Cabinet Office, Office for Veterans' Affairs, Government People Group and Veterans UK. Published 5 October 2020. Last updated 18 August 2023. URL: <https://www.gov.uk/government/news/making-the-civil-service-a-great-place-to-work-for-veterans> (дата звернення: 03.04.2025)

9. Veteran Hiring in The Civil Service: Practices and Perceptions. A Report to the President and the Congress of the United States by the U.S. Merit Systems Protection Board. Washington: U.S. Merit Systems Protection Board, 2014. 86 p.